

'Voor ik vergeet'

Citation for published version (APA):

van der Heijden, T. (2014). 'Voor ik vergeet': Spinvis en het potentieel van reflexieve technostalgie. In A. Andeweg, & L. Wesseling (Eds.), *Wat de verbeelding niet vermag! Essays bij het afscheid van Maaïke Meijer* (pp. 130-135). Uitgeverij Vantilt.

Document status and date:

Published: 01/01/2014

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 30 Nov. 2022

Open Universiteit
www.ou.nl

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/335977475>

Voor ik vergeet. Spinvis en het potentieel van reflexieve technostalgie

Chapter · January 2014

CITATIONS

0

READS

58

1 author:

Tim van der Heijden

University of Luxembourg

6 PUBLICATIONS 20 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Changing Platforms of Ritualized Memory Practice: The Cultural Dynamics of Home Movies [View project](#)

.....
Tim van der Heijden **'Voor ik vergeet'**.

Spinvis en het potentieel van reflexieve technostalgie

*Voor ik vergeet dat hier een kerk heeft gestaan
Voor ik vergeet dat ik jarig was
En een tic-tac in mijn neusgat had toen we naar Zeeland zijn gegaan
Voor ik vergeet Koninginnedag
En wie toen mijn vrienden zijn geweest
En ik niets meer weet van straten en examens en vakanties en ruzie
Op een feest ergens in de Biltstraat waar ik toch niemand kende Voor
ik vergeet en later alles anders heet
Voor ik vergeet en ik de feiten en de cijfers en de namen van de
schrijvers niet meer weet
De hele dag en alle woorden en elk uur de hele dag
En ook de nacht en de zomers en de handen van mijn vader vergeet ik
op den duur
Voor ik vergeet vergeten ben van die hersenscan en van die toestand
met dat huis
Voor ik vergeet
En dat ik zo iemand was die van alles wou
En niets begreep van de film waarin hij speelde
En de lafbek die hij was
Ik hou van jou
Ik hou zoveel van jou
Tot ik vergeet
Ik jou vergeet
Jou vergeet
Jou vergeet
En nog alleen maar lijkt te dromen*

SPINVIS

Kenmerkend voor de poëtische teksten en dromerige, neopsychedelische muziek van de Nederlandse muzikant en liedjesschrijver Erik de Jong, beter bekend als Spinvis, zijn de terugkerende elementen van herinnering, geheugen en nostalgie. Ook in zijn videoclip maakt Spinvis stevig gebruik van deze elementen door expliciet te verwijzen naar tijdgebonden mediatechnologieën als Polaroidfoto's ('Voor ik vergeet'), (Super) 8mm film ('Smalfilm', 'Aan de oevers van de tijd', 'Wespen op de appeltaart') en video ('Het voordeel van video'). In dit essay verken ik het 'reflexief technostalgisch' potentieel van Spinvis' werk, waarmee ik wil bijdragen aan de actuele discussie over de dwarsverbanden tussen cultureel geheugen, mediatechnologie en nostalgie. Daarbij vertrek ik vanuit een heuristiek die zich het best laat omschrijven met de aankondiging van Spinvis' multimediale theatershow *Tot ziens, Justine Keller* uit 2012: 'een polaroid die zich in je hand ontwikkelt, waarmee we stapje voor stapje iets dichterbij komen zonder ooit alles te weten'.

De videoclip bij 'Voor ik vergeet' bestaat uit één take van 4 minuten en 25 seconden, waarin een hoeveelheid (Polaroid-)foto's en andere losse objecten (floppy disks, cassettebandjes, platenhoezen, ansichtkaarten, etc.) één voor één en op elkaar op tafel worden gegooid. Al deze objecten hebben met elkaar gemeen dat ze dragers van herinneringen zijn, zowel expliciet (als bij een Polaroidfoto) als impliciet (als bij een ansichtkaart). De videoclip roept in combinatie met de tekst van het liedje, waarin de zin 'voor ik vergeet' steeds terugkeert, een sterk nostalgisch gevoel op. De verschillende dragers van impliciete en expliciete herinneringen zorgen ervoor dat de verteller even terug kan reizen naar de mensen, plaatsen en gebeurtenissen uit zijn verleden – opdat hij deze niet vergeet:

Voor ik vergeet dat hier een kerk heeft gestaan

Voor ik vergeet dat ik jarig was

En een tic-tac in mijn neusgat had toen we naar Zeeland zijn gegaan

Voor ik vergeet Koninginnedag

En wie toen mijn vrienden zijn geweest

Nostalgie, herinnering en verbeelding zijn vaak sterk met elkaar verbonden. Het woord nostalgie is afgeleid van het Griekse *nostos* en *algia*: terugkeer en verlangen. Literatuurwetenschapper Svetlana Boym maakt een onderscheid tussen 'restoratieve' en 'reflexieve' nostalgie, waarin de relatie tussen heden en verleden op verschillende manieren wordt gedefinieerd (Boym 2001). Restoratieve nostalgie legt vooral de nadruk

op *nostos*, de terugkeer van het oorspronkelijke. Deze meest reactionaire vorm van nostalgie streeft naar een zo nauwgezet mogelijke reconstructie van de zogenaamd verloren gegane wereld, zoals het geval was bij de omstreden restauratie van de Sixtijnse Kapel in de jaren tachtig. Bij reflexieve nostalgie ligt de nadruk vooral op *algia*, het verlangen. Dit verlangen is echter niet kritiekloos. Reflexieve nostalgie beschouwt het verleden niet als statisch en absoluut, waardoor ruimte bestaat voor historische flexibiliteit en een besef van de onherroepelijkheid van het verleden. De relatie tussen heden en verleden is bij reflexieve nostalgie zodoende minder eenduidig, maar staat open voor verschillende interpretaties en vormen van individueel en cultureel geheugen. Daaraan komt volgens Boym geen technologie te pas, deze ontstaat vanuit men-selijke vrijheid en creativiteit (Boym 2001, p.50).

Boym's typologie van nostalgie is bruikbaar, maar laat weinig ruimte voor de mediërende rol die technologie kan spelen in het oproepen van nostalgie en het bewerkstelligen van de nostalgische ervaring. Binnen het veld van *memory studies* is de laatste jaren een groeiende interesse in de relatie tussen technologie en herinneringspraktijken (Van House & Churchill 2008, Sturken 2008, Van Dijck 2007). In haar meest actuele vorm is nostalgie vaak sterk verbonden met de technologieën die haar bewerkstelligen. De term 'technostalgia', voor het eerst gebruikt door de melodische pop-band T-Minus Band voor hun gelijknamige album uit 2001, staat voor het hergebruik van oude technologieën in hedendaagse praktijken (Pinch & Reinecke 2009). Een bitterzoet verlangen naar het verleden kan worden ingelost met behulp van deze tijdgebonden technologieën, variërend van het spelen van oude computergames tot het gebruik van analoge technologie in hedendaagse muziekproducties (Fickers 2009). De samensmelting van technologie en nostalgie is ook waarneembaar in de audiovisuele praktijk. Digitale mediatechnologieën maken het mogelijk het heden vast te leggen en vorm te geven in de *look & feel* van het analoge verleden, zoals in razend populaire applicaties als Instagram, iSupr8 en Hipstamatic. Een foto of filmpje gemaakt met een mobiele telefoon kan met behulp van deze software eenvoudig bewerkt worden tot iets wat lijkt op een Polaroid of Super-8 film uit de jaren zeventig. De populariteit van deze toepassingen zegt iets over de hedendaagse cultuur, waarin we met een vleugje nostalgie (en ironie) terugkijken naar oude technologieën en deze op creatieve wijze hergebruiken en ons toe-eigenen. Nieuwe media vervullen zo niet langer een rol van transparantie en immediïaliteit (Bolter & Grusin 1999), maar spelen in hun vormgeving expliciet met wat hun analoge 'voorgangers'

zo karakteristiek maakt: beeldruis, lage framesnelheid, filmstroken en specifiek kleurgebruik.

In Spinvis' videoclips voor 'Smalfilm', 'Aan de oevers van de tijd', 'Wespen op de appeltaart' en 'Het voordeel van video' wordt in de vormgeving expliciet verwezen naar een verleden tijd. Door gebruik te maken van origineel (Super) 8mm film- en videomateriaal roepen de beelden onvermijdelijk een gevoel van nostalgie op. In 'Smalfilm' worden verschillende beelden – zowel film als video – door elkaar heen gesneden, waaronder een onmiskenbaar Super-8 beeld van een panfluit spelende Erik de Jong.

De videoclip voor 'Wespen op de appeltaart' is op een 8mm camera geschoten en toont de band op een verjaardagsfeest, waarbij de tekst opvallend letterlijk wordt verbeeld in de videoclip ('De koffie komt voorbij'). De videoclip bij 'Aan de oevers van de tijd' bestaat uit een compilatie van (Super) 8mm filmbeelden, waarop verschillende op het eerste gezicht willekeurige familie- en vakantiebeelden te zien zijn: een kind schommelend in de zon, een familie op een boottocht, reisbeelden gefilmd vanuit de auto of het vliegtuig. Ook de tekst van 'Aan de oevers van de tijd' heeft een zekere nostalgische lading:

*Aan de Oevers van de tijd
Hing ik maar wat rond
In het zachte dode licht
Van de vreemde grijze zon
Zocht ik naar die ene dag
Naar een juli in een zomer in een jaar*

Hoewel de combinatie van muziek, tekst en beeld bij velen nostalgische gevoelens oproept, wil Spinvis ironisch genoeg juist ontsnappen aan iedere vorm van nostalgie. In een interview met *Nieuwe Revu* stelt De Jong: 'Tijd is een onuitputtelijke bron van inspiratie, het is de kern van dit bestaan. Maar ik leef absoluut niet in het verleden. Ik heb dan ook moeite met het woord nostalgisch dat mijn werk vaak wordt toegedicht. Hetzelfde geldt voor het stempel melancholisch' (Stubbe 2007).

Hoewel de nostalgische ervaring altijd op de loer ligt bij Spinvis, bij wie muziek, tekst en beeld impliciet dan wel expliciet verwijzen naar een herinnering of verleden, is deze nooit geaard in het verleden. We kunnen concluderen dat Spinvis' werk een derde type nostalgie aanboort naast Boym's restoratieve en reflexieve nostalgie, waarin tijdgebonden herinneringstechnologieën een zekere 'reflexieve technostalgische'

ervaring teweegbrengen. Spinvis refereert op niet-eenduidige wijze aan een verleden waarin de herinnering en haar drager onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. De songtitel ‘Voor ik vergeet’ lijkt daarmee voor meerdere interpretaties vatbaar. Op het einde van het nummer wordt gezongen:

Ik hou van jou
Ik hou zoveel van jou
Tot ik vergeet
Ik jou vergeet
Jou vergeet
Jou vergeet
En nog alleen maar lijkt te dromen

Een eerste lezing van deze slotregels zou het beeld schetsen van een al dan niet dementerende man die zijn geliefde niet wil vergeten. In een alternatieve lezing behelzen deze regels echter geen lofrede aan de herinneringen aan een geliefd persoon, maar een liefdesverklaring aan de oude mediatechnologieën, getoond in de videoclip, als dragers van deze herinneringen. Met de culturele her(be)leving van Polaroid, Super-8 en video – al dan niet in een digitale vorm – wordt het zelfreferentiële en ‘technostalgische’ potentieel van deze media als herinneringstechnologieën blootgelegd: niet alleen dragen mediatechnologieën herinneringen in en met zich, andersom dragen herinneringen ook altijd hun ge(re)medieerde vorm met zich mee (Barthes 1980, Van Dijck 2007). Ik concludeer dat hedendaagse digitale mediatechnologieën als Instagram, iSupr8, Hipstamatic, evenals hun analoge voorgangers, niet alleen dragers van herinneringen maar ook *draggers van herinneringen aan de herinneringstechnologieën zelf* zijn, en daarmee intrinsiek zelfreflexief, intertekstueel en bovenal ‘technostalgisch’ van aard. ‘Voor ik vergeet’ en andere videoclips van Spinvis verwoorden en verbeelden dit inzicht zeer letterlijk. Opdat niet vergeten wordt dat de herinnering en haar drager onlosmakelijk één zijn.

NOTEN

1 De fotoanalogie komt regelmatig terug in interviews, waarin De Jong zijn debuutplaats *Spinvis* uit 2002 omschrijft als ‘een eerlijke foto [...] van de tijd waarin hij is gemaakt’ (Spinvis 2009). Zijn liedjes omschrijft hij bovendien als ‘een soort foto’s of dagboekfragmenten’ (Engelshoven 2011).

2 Over ‘Aan de Oevers van de Tijd’ schreef Maria Barnas: ‘De manier waarop Josefin en Mike verschijnen naast de bruine Citroën en daar blijven staan, zou even-

goed de beschrijving van een foto kunnen zijn als het ophalen van een herinnering' (Barnas 2006). Met de videoclip zou aan deze beschrijving evengoed (Super-8) film als herinneringstechnologie kunnen worden toegevoegd.

LITERATUUR

- Barnas, Maria, 'De Wereld is niet Genoeg. Het Succes van Singer-Sampler Spinvis'. In: *De Groene Amsterdammer* 130 (2006), nr. 3, pp. 28-29.
- Barthes, Roland, *Camera Lucida*. Hill and Wang, New York 1981.
- Bolter, Jay D. & Richard Grusin, *Remediation: Understanding New Media*. MIT Press, Cambridge (MA) 1999.
- Boym, Svetlana, *The Future of Nostalgia*. Basic Books, New York 2001.
- Dijck, José van, *Mediated Memories*. Stanford University Press, Stanford 2007.
- Engelshoven, Tom, 'Spinvis'. In: *Oor* (2011), nr. 11, pp. 24-29.
- Fickers, Andreas, 'Tuning in Nostalgic Wavelengths: Transistor Memories Set to Music'. In: *Sound Souvenirs: Audio Technologies, Memory, and Cultural Practices*, Karin Bijsterveld & José van Dijck (eds). AUP, Amsterdam 2009, pp. 123-138.
- House, Nancy van & Elizabeth F. Churchill, 'Technologies of Memory: Key Issues and Critical Perspectives'. In: *Memory Studies* 1/3 (2008), pp. 295-310.
- Pinch, Trevor & David Reinecke, 'Technostalgia: How Old Gear Lives on in New Music'. In: *Sound Souvenirs*, Karin Bijsterveld & José van Dijck (eds). AUP, Amsterdam 2009, pp. 152-168.
- Spinvis, 'Spinvis over Spinvis'. In: *Oor* (2009), nr. 11, pp. 30-32.
- Stubbe, Britt, 'Spinvis. In gesprek met Erik 'Spinvis' de Jong'. In: *Nieuwe Revu* (2007), nr. 32, pp. 24-28.
- Sturken, Marita, 'Memory, Consumerism and Media: Reflections on the Emergence of the Field'. In: *Memory Studies* 1/1 (2008), pp. 73-78.

ONLINE BRONNEN

- <http://www.youtube.com/watch?v=8QiddnuQSpE> (videoclip Spinvis – *Voor ik vergeet*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=L-g1hJ6xrQ8> (videoclip Spinvis – *Smalfilm*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=F3ZTrGWSLf4> (videoclip Spinvis – *Wespen op de appeltaart*)
- http://www.youtube.com/watch?v=CiQvxc_2v70 (videoclip Spinvis – *Aan de oevers van de tijd*)
- <http://www.youtube.com/watch?v=8-2HnSdCIYI> (videoclip Spinvis – *Voordeel van video*)